

Jan Brdička

TOHÁŠ HOLÝ

Kluk, který nikdy nezestár!

TOMÁŠ HOLÝ

Kluk, který nikdy nezestár!

Jan Brdicka

TOMÁŠ HOLÝ

Kluk, který nikdy nezestárí

Jan Brdicka

Motto:

*Každý den je malý život – každé probuzení a vstávání
je malé narození, každé čerstvé jitro je malé mládí,
každé uléhání a usínání je malá smrt.*

Arthur Schopenhauer

Za pomoc a podporu při psaní této knihy děkuji své rodině, svým kritikům, přátelům a samozřejmě svému nakladateli. V neposlední řadě ale děkuji také samotnému Tomáši Holému, kterému jsem chtěl touto knihou vzdát poctu a poděkovat za všechnu tu nakažlivou opravdovost, kterou do svých rolí vkládal. Rád bych, aby přinesla čtenářům stejnou radost, jakou dodnes divákům všeho věku přinášejí jeho filmy.

Jan Brdička

© Jan Brdička, 2012

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2012

Photographs © Česká televize/ Jaroslav Trousil, 2012;

Ateliéry Bonton Zlín/ Josef Janoušek, Jan Kuděla, Miroslav Pešan,
Vladimír Souček, Josef Vítek, 2012

Všechna práva autorům, popřípadě dědicům, vyhrazena.

Cover & Layout: © Nakladatelství ČAS, Petra Venclová, 2012

© Nakladatelství ČAS, 2012

ISBN 978-80-87470-89-3

Legenda

Herci přicházejí a odcházejí, jsou jich tisíce, všichni sní o tom, že budou na hereckém nebi žhnout jasným světlem, které přetrvá, ale jen několika z nich se to skutečně podaří. A jen několika z těch několika se podaří svou popularitou a umem okouzlit další a další generace. Ať už proto, že se jim podařilo hrát ve filmu, který svou všeobecností, sdělností a v nejlepším slova smyslu lidovostí nikdy nezestárne, nebo prostě proto, že jejich herecké mistrovství bylo natolik výjimečné, že díky jejich výkonům přežijí i díla, která by jinak byla odsouzena k zapomnění.

Tomáš Holý patří mezi těch pár vyvolených. Nejen proto, že většinu filmů nebo televizních inscenací, ve kterých se kdy objevil, dodnes televize nasazují do hlavních vysílacích časů a tyto snímky patří mezi divácky nejoblíbenější, ale také proto, že jeho spontánní projev se na hony vymykal jinak poněkud unylé české filmové a televizní produkci sedmdesátých a osmdesátých let. Když se na pár minut objevil v děsivě tendenční inscenaci Anna proletářka, dokázal rozzářit i tenhle skrz naskrz

rudý bolševický kus. Tomáš Holý byl kluk, kterého rodiče chtěli mít jako syna a kluci jako kamaráda. Holky snily o tom, že jednou budou mít takového kluka. Hrál rošťáky, ale rošťáky s dobrým srdcem. I kdyby provedl sebehorší vylomeninu, člověk by mu to odpustil pro jeho bezelstnost a upřímnost. Na toho kluka se prostě nešlo zlobit. A stejně tak ho nešlo nemilovat. Jeho šibalství bylo nakažlivé. Byl nadějí, že i v době normalizace se člověk může bavit, může vést život bez toho, aby se neustále zabýval otázkou, kdo ho sleduje a komu ho napráská. Byl douškem živé vody v páchnoucí stoce tehdejšího šedivého života.

A co víc – dokázal odejít na vrcholu. Ve třinácti letech se rozhodl, že už nechce dělat kašpárka před kamerou, že se chce věnovat serióznějším věcem, že mu nesvobodný herecký život nevyhovuje, že nechce čekat na to, jestli nějaká nabídka přijde, nebo ne, a tak s hraním skončil. Jen tak. Ze dne na den. To byl další projev svobody, který lidé na tomhle klukovi obdivovali a kterého oni sami často nebyli schopni.

A když pak krátce po revoluci proběhla médii ta zdrcující zpráva, že Tomáš Holý v pouhých jedna-

dvaceti letech zemřel, přestal být idolem a vzorem a stal se legendou.

Už se nikdo nikdy nedozví, jak by Tomáš dneska žil. Zda by se věnoval právu, které studoval, ale které se po revoluci natolik zkompromitovalo, že by to nejspíš s ohledem na svou touhu po spravedlnosti zabalil. Nebo zda by aktivně bojoval proti veškerému šlendriánu, který nás dnes obklopuje. Nikdo už se nedozví, jak by dneska Tomáš vypadal, jak by se po čtyřicítce díval na svou hereckou kariéru, zda by ji už začal tolerovat, nebo zda by se jí stále tak trochu vysmíval jako sice hezké, ale nedůležité epizodě ve svém životě. Nevíme, jak by se vyvíjel jeho vztah s Lucií Bílou, se kterou v posledním období svého života chodil.

Víme však to, Tomášovy filmy přetrvaly. Že do dnes platí za největší dětskou hereckou hvězdu v českém filmu. A že na něj Češi nezapomínají ani bezmála čtvrtstoletí po jeho tragické smrti. Tomáš Holý se stal legendou. Václav Voska kdysi pravil: „Hvězdám se lidé obdivují, ale herce mají rádi.“ Tomáš Holý byl výjimkou, která dokazuje, že i hvězdy mohou lidé milovat.

Šťastná náhoda

Kdyby jí nebylo, kdo ví, o kolik pozoruhodných talentů bychom přišli. Kdyby jí nebylo, nezrodilo by se ani těch třináct filmů, ve kterých se Tomáš Holý objevil.

Tedy – náhoda tomu chtěla, že Tomášův strýc pracoval v barrandovských ateliérech jako rekvizitář. Na tom by snad ani nebylo nic tak zajímavého, kdyby ovšem nepůsobil ve štábu režiséra Oldřicha Lipského, který natáčel komedii Marečku, podejte mi pero! Režisér Lipský si pro maličkou roli vybral dětského herce, ale ten pár dní před natáčením onemocněl, a tak se před štábem zmínil, že kdyby snad někdo věděl o nějakém klučinovi, který je schopen zapamatovat si tři věty a pronést je před kamerou, aniž by se u toho klepal strachy, sem s ním. A tak se Tomášův strýc zmínil, že jednoho takového možná zná, a Lipský ho požádal, aby ho přivedl ukázat.

Osmiletý chlapec druhý den přišel a režiséru Lipskému se zalíbil. Za důvěru, kterou do chlapce vložil, se mu tenhle klučina odvděčil krásnou a dnes už legendární scénkou s Františkem Filipovským, který coby chemikář zkoumal přítom-

nost draslíku. A protože Lipský byl Holého bezprostředností a klukovským čertovstvím nadšený, rozhodl se, že ho obsadí do dalšího svého filmu, kterým byla komedie *At' žijí duchové!* podle scénáře Jiřího Melíška a Zdeňka Svěráka. Nebyla to sice role nijak veliká, ale Tomáš v ní byl opět nepřehlédnutelný. A na barrandovském kopci se začalo mezi režiséry mluvit o klukovi, který dokáže zahrát cokoli a doslova „rozsvítit plátno“.

Jak to bylo dál

Dál to vlastně málem vůbec nebylo... Protože další dva filmy, které definitivně potvrdily Tomášovo místo na kinematografickém slunci, byly televizní komedie *Jak vytrhnout velrybě stoličku* a *Jak dostat tatínka do polepšovny*. Jenomže zatímco dnes si tyhle nestárnoucí snímky nedokážeme bez Tomáše představit, tehdy v nich málem nehrál. Scenáristka a režisérka Marie Poledňáková vzpomíná na to, jak Holého v zástupu sto čtyřiceti dalších uchazečů o roli Vaška málem přehlédla:

„Byl malý, nevýrazný, málo mluvil a vypadal jako obtloustlá tetička. Tak jsem mu řekla, že děkujeme, ale že nemáme zájem, jenomže nato se Tomáš rozloučil a přitom udělal to své těžko napodobitelné gesto, kterým na sebe upozornil, ve kterém byla všechna ta jeho živost a tehdejší roztomilost, a mně bylo v tu chvíli jasné, že jsem svého Vaška našla.“

Tatínek a Velryba

Bezmála čtyřicet let uplynulo od natočení dvou nejpoblárnějších filmů Tomáše Holého – Jak vytrhnout velrybě stoličku a Jak dostat tatínka do polepšovny. Zároveň jde o dvojici snímků, kdy pokračování hravě dosahuje kvalit prvního dílu, i když každý z nich je svým způsobem zástupcem jiného žánru. A pokaždé, když jsou oba filmy v televizi reprízovány, pokládají na lopatky všechny ostatní programy. V době, kdy televize považují za úspěch, když s pořadem v hlavním vysílacím čase prolomí hranici milionové sledovanosti, je sleduje přes

dva miliony diváků. Důvod? V první řadě příběh. Velryba je dojemným příběhem kluka, který žije s maminkou a nikdy nepoznal svého otce, protože měl za to, že jako horolezec zahynul na Annapurně. A ve chvíli, kdy si najde náhradního tátu, který by mu vyhovoval a který by podle něj „seděl“ i jeho mamince, zjistí, že jde o toho skutečného. Ačkoli se tu scenáristka a režisérka Marie Poledňáková dotýká i vážných, vztahových věcí, ani na vteřinu nepropadne potřebě dojímat za každou cenu a na všechny peripetie se dokáže dívat optimistickými a veselými očima. Celý příběh je zcela nezávislý na době svého vzniku, kromě několika záběrů z pošmourných ulic hlavního města se odehrává na horách, které mu dodávají zvláštní kolorit, a proto se na něj dá dívat i dnes, proto jej milují i dnešní děti, které jinak nenadchne už vůbec nic. Protože je o obyčejných lidech a o jejich problémech, které se jim mohou dít v každé době kdekoli na světě. Ostatně právě to je důvod, proč filmy z té doby přežívají dodnes, zatímco valná většina těch porevolučních, které jsou zatíženy politikou, restitucemi a podobně, se nikdy ani nedostaly na okraj diváckého zájmu a zmizely rovnou v jeho propad-

lišti. A pak je tu samozřejmě obsazení: František Němec, Jana Preissová a Tomáš Holý. Bez nich by Velryba ani Tatínek nikdy nebyly takovými filmy, jakými jsou. Bez nich by ztratily valnou část svého kouzla. Nebo si snad dokážete v roli horolezce Luboše, baletky Anny a jejich syna Vaška představit někoho jiného?

Velryba si okamžitě po svém uvedení v televizi (jde totiž o televizní snímky, přestože se svého času pouštěly i v kině!) získala srdce diváků. Čišela z ní opravdovost a bezprostřednost, které jim připomínaly jejich vlastní životy. Nebylo tedy divu, že režisérka Poledňáková okamžitě začala psát pokračování. Vždyť Velryba (a následně také Tatínek) se stala jedním z nejprodávanějších filmů, co se zahraničí týká. Viděli je diváci v celkem třiceti šesti zemích světa, odkud do státní pokladny putovaly za promítací práva pěkné peníze. A jak bylo o mnoho let později řečeno ve filmu Pupendo: „Ještě něco mají komunisti radši než maminku – valuty!“

O dva roky mladší film Jak dostat tatínka do polepšovny radikálně změnil žánr. Nikoli však náladu. Zatímco Velryba byla veskrze psychologickým portrétem malého kluka, toužícího po úplné rodi-

ně, Tatínek je čistokrevnou romantickou komedií, která navíc používá crazy prvky (scény s hasiči, vodníkem, pošťákem a další). Ale i tady Marie Poledňáková a její herci zabodovali na jedničku. Léto, během kterého se příběh odehrává, se přenáší z obrazovky do obývacích pokojů, a když film skončí, najednou zjistíte, že jste se po celou dobu usmívali. A všechny ty hlášky typu „Na mě se můžeš spolehnout“ vám přirozeně vejdou alespoň na pár dní do běžného slovníku. Tatínek navíc skutečně naplňuje všechna pravidla romantické komedie, a pokud vedle něj postavíte třeba takový Román pro ženy nebo Ženy v pokušení, které se za romantické komedie považují, pak vedle Tatínka prohrají na plné čáře. V době, kdy se u nás netočily žánrové filmy, se prostě Poledňákové podařilo natočit „žánrovku“ se vším všudy, která dosud nebyla v české kinematografii překonána. Což je ve výsledku stejně pozoruhodné, jako když Češi o deset let dříve natočili nejlepší existující parodii na western (Limonádový Joe) a na bondovky (Konec agenta W4C prostřednictvím psa pana Foustky), ačkoliv ani jeden z těchto žánrů není v naší kinematografii takzvaně „doma“. Stejně pozoruhodné je,

s jakou vervou se dnešní filmoví kritici pouštějí do Marie Poledňákové a dávají jí nálepku režisérky „pokleslých“ filmů. Nikdo u nás nedokázal natočit tolik kvalitních a oblíbených komedií jako právě ona. Jako kdyby natočit dobrou a chytrou komedii byl nějaký hřích.

A kdyby nebylo jí a toho, že si do svých filmů vybrala Tomáše Holého, možná bychom byli ochuzeni o potěšení z jeho zářivého talentu. I kdyby kvůli ničemu jinému, pak právě kvůli dětskému objevu mají *Velryba* a *Tatínek* v dějinách českého filmu své nezastupitelné místo.

Ztráta dětství

Pro nestranného pozorovatele je natáčení filmů zábava. Všechny ty představy o tom, jak každého herce obskakuje tisíc asistentů, jak tráví dva tři měsíce v krásných lokalitách, kde občas něco odehraje před kamerou, aby se pak o něj do dalšího záběru znovu starali asistenti, jsou sice všeobecně rozšířené, ale vůbec se nezakládají na pravdě.

Jistě, díky natáčení se dostanete do úplně jiného prostředí, kde na vás nedopadají problémy všedního života, kde žijete mezi desítkami lidí, kteří jsou doslova postiženi svou profesí, kteří filmem žijí a udělali a obětovali by pro něj takřka cokoli, ale právě ta odtrženost od života může být někdy zrádná. Stejně jako čekání. Protože pokud bychom chtěli pro filmování najít nějaké synonymum, bylo by to právě čekání. Na techniku, než scénu nasvítí. Na kameramana, než najde správný záběr. Na ticho, protože zvukař snímající zvuk slyší ve svých sluchátkách úplně všechno. Na herce, který už má být na scéně, ale přitom ještě ani nedorazil na natáčení. A když se náhodou stane, že jsou všichni a všechno na svém místě, sluníčko zaleze za mraky a musíte na něj čekat, protože záběr, který máte natáčet, ho vyžaduje. Kdo nemá tuhle profesi rád, toho věčné čekání stresuje či nudí.

Tomáš Holý zpočátku natáčení miloval. Měl rád všechny ty lidi kolem. Užíval si toho, jak se z obyčejného kluka stala hvězda, kterou všichni poznávali, a – což bylo mnohem důležitější – měli rádi. Vždyť kdo by odolal jeho bezprostřednosti? Bohužel, jak

Tomáš dospíval, začal si zároveň uvědomovat, že se mu práce u filmu stává snad až vězením. Co bylo zprvu příjemné a neokoukané, to se najednou stalo svazujícím. Sám k tomu později řekl: „Když jsem točil, bavilo mě to a chtěl jsem hrát, ale na druhé straně jsem neměl prázdniny, a ostatní kluci ano. Oni šli do kina, a já musel jet natáčet film, na který oni se pak šli podívat. Oni si užívali volna, a já jsem se dřel na zkoušky, protože jsem musel dohánět učivo, které jsem kvůli filmování zameškal. A navíc jsem žil neustále mezi dospělými. Bylo to hezké, to neříkám, ale díky tomu jsem velice brzy dospěl. Místo abych si dokázal užívat všech těch klukovin, které kluci běžně dělají, byl ze mě starý mladý. Všechno jsem bral příliš vážně. Nedokázal jsem nemyslet na to, že mám za něco odpovědnost, pořád jsem se hlídal a pořád jsem hlídal, jestli jsem splnil všechno, co jsem měl. Najednou jsem cítil, že mi herectví více bere, než dává, a tak jsem se rozhodl, že s ním skončím. Co kdybych jednou byl neúspěšný herec? To musí být k zbláznění.“

Zní to jako slova dospělého muže, vidíte? A teď si představte, že ve chvíli, kdy je Tomáš pronášel, mu bylo pouhých dvanáct let! V letech, kdy dneš-

ní děti ještě pomalu neumějí samy ukrojit chleba, měl Tomáš Holý myšlenky třicetiletého muže, který dokáže uvažovat nikoli v horizontu hodin, ale mnoha let.

Zástupy děvčátek

Představte si, že vám je osm let. Chodíte do druhé třídy, sotva jste se naučili číst a psát. Učíte se dělat většinu věcí sami, ačkoliv jste jich většinu doposud dělali pod dohledem dospělých. Zkrátka a dobře – jste dítě. A nyní, když máte sami sebe před očima, si představte, že před vaším domem stojí zástupy děvčátek vašeho věku, pokřikují na vás, jak vás mají rády, a cpou vám pod nos památníčky. A dospělí, místo aby je usměrnili, po vás touží stejně jako ta děvčátka. Zvou vás na besedy, tahají z vás rozumy, které ještě nemáte. Těžko se divit, že se Tomáš naučil ke všemu zaujmout nějaké stanovisko, protože byl vychován, že je slušné odpovědět, když je na něco tázán. A protože na spoustu věcí, na které se ho lidé nebo novináři ptali, neznal odpověď, řekl

buď to, co si myslí, nebo opakoval názory svých starších hereckých kolegů. Sypal ze sebe moudra na počkání, a to mu začalo škodit. Lidé si říkali, že z toho sympatického chlapce roste Všeználek a Všudybýlek. Tomášovi to naštěstí brzy došlo a také na to byl upozorněn svým okolím, které rozhodně nechtělo, aby se z něj stala primadona. A tak se Tomáš záhy po svém „návratu do reality“ rozhodl, že ze sebe nebude dělat kašpárka pro každého, ale že se stane tak trochu „vzácným“. Což bylo jedno z jeho nejlepších životních rozhodnutí.

Novotvar, který se vžil

Ať jsem se ptal na Tomáše Holého kohokoliv, všichni do jednoho se shodli na svém obdivu jeho schopnosti hrát si s českým jazykem. Už jako malý kluk dokázal poznat, že nějaký dialog ve scénáři takzvaně „šustí papírem“. V takovém případě ho nemilosrdně pozměnil tak, aby se mu dobře říkal a aby zněl přirozeně. Prostě tak, jak by ho pronášel kluk jeho věku. Někteří režiséři to snášeli dobře,

jiní hůře. Ale i ti druzí nakonec museli kapitulovat, protože jednak ten Tomášův dialog zněl lépe, jednak tou změnou nijak neměnil jeho vyznění, a ještě k tomu ho odehrál tak dobře, že prostě nebyl důvod ho vracet do původní podoby.

Stejně precizně také Tomáš dokázal odehrát své party. Jistě, občas mu něco přišlo vtipné a začal se smát uprostřed záběru, ale už od malička si uvědomoval, že každé zdržení při natáčení je nevídané a že první klapka bývá obvykle nejlepší, protože herci jsou v ní svěží. A tak se snažil, aby své scény odehrál vždy na první dobrou. Což se mu na rozdíl od zkušenějších a starších kolegů většinou dařilo.

A ještě jednu zvláštnost Tomáš měl. Ve stylu zkušených filmových „mazáků“ vždycky zašel za režisérem a kameramanem a zajímal se, jak bude záběr koncipovaný. Aby věděl, že když se bude zabírat celek, musí hrát celým tělem a nesmí strnule stát. Nebo že když bude detail na jeho tvář, musí všechny emoce vložit do očí a do mimiky. A právě s tím souvisí jeden novotvar, který Tomáš vymyslel a který se mezi filmaři vžil. Protože měl Tomáš cit pro češtinu, dokázal přicházet se zcela novými slovy, kterými dokázal pobavit své okolí.

Jedno takhle přišel za režisérkou Marií Poledňákovou a zeptal se: „Budeme to točit v celku, nebo střihově?“ Přeloženo do normální řeči: „Budeme tu scénu točit v jediném záběru, nebo bude sestávat z několika střihů, kdy se bude měnit postavení kamery?“ A od té doby se sousloví „budeme to točit střihově“ vžilo a přinejmenším režisérka Poledňáková jej používá dodnes.

„Šumavská trilogie“

Jedni tuhle trojici filmů nejen pro děti považují za kýč, který až příliš hraje na ekologickou strunu výchovy, druzí jí vyčítají, že jde zidealizovaný obraz české vesnice, respektive pohraničí. Všichni tu jsou hodní, a ti, kteří nejsou, se buď polepší, nebo jsou po zásluze potrestáni. Ruku na srdce – není ale právě tohle příklad dokonale postaveného filmu pro děti, který je má nenásilnou formou učit rozpoznávat dobro a zlo, který by v nich měl probouzet to lepší a přimět je zamyslet se nad tím, jestli smysluplně tráví volný čas? Copak není lep-

ší, aby se děti vrátily od televizí a počítačů zpátky do přírody, aby pro ně zvířata nebyla jen těmi tvory, na které se chodí dívat do zoologických zahrad? Protože přesně to by měly dětské filmy splňovat, takový je jejich smysl. Nejen dětem ukazovat, jaký je jejich život, ale také jim dát poznat, jaký by měl být. Kritici v té době vyzdvihovali snímky jako Jako zajíci nebo Jen si tak trochu písknout, které odrážely bezútěšný stav tehdejší mládeže, a přezíravě nahlíželi na „šumavskou trilogii“, které ale dávali přednost diváci. Pochopitelně. Vždyť v době všeobecného rozplzlého šera se nechtěli nechat zadusit psychologickou dekou pohledu na vlastní životy, ale rádi si uvědomili, že v tom proklatém životě za železnou oponou jsou ještě místa, kde to je pěkné a kde se dobře žije v souladu s přírodou, která jediná dokáže být navzdory tomu, jaká zvěrstva na ní lidé páchají, spravedlivá. A že ve chvíli, kdy je jí ubližováno, se dokáže ozvat.

Příběhy malého Vaška (nebylo to naposledy, co se Tomášova postava takto jmenovala!), který je svými rodiči „odklizen“ k dědečkovi, šumavskému hajnému, jenž se těší všeobecné vážnosti a není s to pochopit, jak může být jeho vnuk tak nepolíbený

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.